

TAŞLARI ANARKEN...

Nuri ŞAHİN

Maden Yüksek Mühendisi

Taş taş deriz de “nelerdir? Nereden gelmişlerdir? Nelere konu, isim, şarkı ve deyim olmuşlardır ve niye kullanılırlar?” diye bir an düşünülmez bile !..

Herkes düşünmeyebilir tek tek taşları yukarıdaki amaçla, fakat ben düşündüm... düşündüm ve aşağıdakileri yazdım onları anarak ... artık sizlere de okumak kalıyor hani...

Dünyamız güneşten koptuktan milyarlarca yıl sonra taş küre olmuş sonunda dönerek. Hala da dönmekte... Ya dönmezse? Halimiz nice olur? Dönerken bir ara bilmem kaç milyon yıl önce buzul devri yaşanmış ve buzullar arkalarında moren adı verilen buzul taşlarını bırakmışlardır bizlere. Mevsimleri değişmesi ile yeniden buzul çağı yaşanması korkusu vardır insanımızda..! Gökten yağın taşlara göktaşı denmiş eskilerce. Bu taşlardan biri ülkemizde Doğubeyazıt ilçesi yakınında düşmüş ve düştüğü yer en az on metre derinliğinde çukur olarak kalmıştır. Dünyada büyüklük olarak ikinci olduğu söylenmektedir. Buraya da göktaşı anlamında Meteor denilmektedir.

İnsanlık tarihinin İLK TAŞI, yontma taş sonrası ise, cilalı taştır. Yontma taşı insanlar kesici araç olarak icat etmişler, sivri olanları mızraklarında kullanmışlardır. Yontma taşı anlarınız da neden taşları cilalamışlar? Bilinmez her halde katma değer yaratmak için mi? Ve de ta o zamandan katma değer vergisi mi icat edilmiştir? kim bilir?

İnsanlar taşı yontarak ve cilalayarak heykelciliğe adım atmışlardır böylelikle kim bilir? İşte taş heykellere örnek Adıyaman yakınındaki Nemrut Dağı devasa taş heykelleridir...

Evlerini yapmışlar temel taşı ile bu günkü gibi deprem olduğunda taş taş üstünde kalmadığında sağlam olsun diye. Köşe dönmek yaygın olmadığı için evlerinin

köşelerini belirlemede köşe taşı kullanmışlardır ilk zamanlar. Medeniyet ile beraber parklar, bahçeler ve meydanlar parke taşı veya kaplama taşı ile döşenmiştir.

Topuklar güzel görünsün diye banyo sonrası volkanik esaslı topuk taşı kullanılmaktadır. Kumaşlar yumuşatılın diye sünger taşı kullanılmakta yine volkanik kökenli olan. Sünger taşı daha birçok yerde de kullanılır. Merak edenler ansiklopediye değil Internet (!)'e baksın Google'yi tıklayarak...

Arabaya konulan taşı gördüm de Bursa'nın ufak tefek taşlarını görmedim. Ya siz?

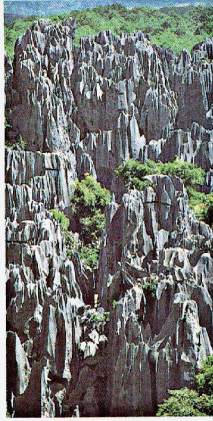
Ankara Kalesi'nin kale taşları, İlk ve İkinci Meclis binaları, Güven Park rölyefleri ve daha bir çok yapının inşa edildiği ve esaslı andezit olan Ankara taşı ve kaldırım taşını bilmeyen, duymayan var mı? Ankara'nın kayalık olan Aktaş semtinin taş ile ilgisini anlarım da, Adana'nın Akdeniz kıyısındaki Karataş İlçesini hiç görmedim bir çok defa Adana'ya gitmeme rağmen... Ankara'nın eski taş binalarından olan Taşhan önünden her gün binlerce kişi gelip geçer umursamayarak sadece bir bina diye...

Kale deyince aklıma eski derebeyi şatoları geldi. Şatoların kule taşlarını anmadan olur mu? Amerika'da terör saldırısı ile yok edilen ikiz kulelerde taş yerine cam ve çelik kullanılmıştır yapım malzemesi olarak. Ülkemizde de kulelerde taş yerine cam ve çelik kullanılmaktadır artık...

Yumuşaklık ve kayganlıktan hoşlananlar için serpantin bozulmasından oluşan sabun taşı çok ideal bir maddedir.

Pipo, heykel vb yapıldığı lüle taşı eşyalarını almak için artık Eskişehir'e gitmeğe gerek yok, gidilecek yol yüksek hızlı tren ile 1.5 saat olsa bile... Mahallemizde bile bir hediyelik eşya satıcısından elde edebiliriz lüle taşından yapılmış eşyayı...

CİN'DEKİ TAŞ ORMANI
Çin'de Hunan bölgesindeki bu hayret verici manzara tipik bir karst görüntüsüdür. Karst, adını Yugoslavya'da bir kireçtaşı alanı olan Karst'tan almıştır ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Cumberland Platosu, Avustralya'daki Mavi Dağlar ve Fransa'daki Causses gibi birçok kireçtaşı alanı için kullanılır.

PAMUKKALE TRAVERTENLERİ
Bu harika traverten terasları, kireçtaşı alanlarındaki sıcak su kaynaklarından kalsit çökelmesi ile oluşmuştur. Traverten dekoratif yapıtaşı olarak da kullanılır.

Kesici araçları keskinleştirmede esası sert zımpara taşı olan masat veya bileme taşı kasapların vazgeçilmez araçlarındandır.

Esası bakır sülfat ise bağ ve bahçelerden haşarları kovmak için oralara serpilir ve göz taşı olarak bilinir.

Kimyasal bileşimini bilmediğim kan taşı özellikle sakal tıraşında yüzü kesilen kişiler için kullanılır. Sakal uzatanlara bu taş sorun değildir onlar için

ve adını duymamışlardır bile...

Voltacı mahkumlar ve ibadet edenler paralarına kıyarlarsa Oltu taşı tespih çekeler, istediklerinde...

Hiç önem vermediğimiz en çok dere, göl ve deniz kenarında bulunan çakıl taşı iyi bir inşaat malzemesidir tane boyutlarına göre... Çakıl taşı; dereye bulunursa dere, taşlı dere ve tarlada bulunursa tarla, taşlı tarla adını alır. Taşlı tarla bir türküye de konu olmuştur hani... Aynı şekilde dere veya deniz kenarında ki iri taşlara ve işe yaramaz kimselere moloz taş deriz.

Ben de çocuk iken bazı yaramazlar gibi kuş taşladım taşlı dereden topladığım çakıl taşları ile... Şimdi olsa hayvan severler ve doğa koruyucuları ne derler acaba ölen minicik kuşlar için?

Çocukluğumuzun en güzel oyunlarından biri de beş taş idi. Keşke şimdi oynayabilsek..!

Ünlü şairlerimizden Yahya Kemal "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul" dizisine

yer vermiştir bir şiirinde. Şair İstanbul'un taşını toprağını düşünmüş mü idi acaba altındır diye? Bilmiyoruz ama şimdi garipler için artık değil...Yine de işini bilenler için. İşte bunun için bu deyim çok eskiden beri kullanılmaktadır, işe yarasın veya yaramasın...Ha bu arada İstanbul'un bazı taşlarından ve taş semtlerinden söz edelim; Mısırdan çok eski zamanlardan getirilip Sultan Ahmet meydanında iki ayrı yere dikilmiştir Dikili taşlar. Çemberlitaş Beyazıt da yangın gözetleme kulesi olarak inşa edilmiştir ve de bir semt adı. Nişan taşı ise Yeniçerilerin ok atış talimi yaptıkları yer imiş, şimdi bir semt adı. Kabataş ve Beşiktaş niçin o adı almışlar bilmiyorum.

Nevşehir'deki Asmalı konak vb tüm yapılarda esası volkanik kayadır. Buna Nevşehir taşı adını vermiş o yöre insanı ve de bu isimle anılır yurdumuzda... Taş hafif olup yaz ve kış iklimine göre oldukça sıhhidir. Hacibektaş ve Kırşehir taşları da hediyelik eşya yapımında kullanılır bolca...

İyi ki ampul ve kibrit icat edilmiş... Tersisi olsa idi insanlar hala ışık ve ateş elde etmek için çakmaktaşını kullanabilirlerdi. Yine de çakmaktaşı hala çakmaklarda kullanılır yanıcı maddeyi tutuşturmak için.

Hacer-i Esved taşı Müslümanlar için kutsal kabul edilen bir ziyaret taşı olup siyah renklidir ve Kabe duvarında bulunmaktadır. Muallak taşı da bir başka ziyaret taşıdır Müslümanlarca bilinen.

Çok eski zamanlarda kömür için yanar taş adı verilmiştir. Taş kömürü diğer kömürlere göre yanması daha iyi, kaliteli ve yüksek kalorili bir kömür olup ve de ülkemizde Zonguldak'ta çıkarıldığını bilmeyen yoktur... Kömürü yer altından maden emekçileri çıkarırken, yüz karası olması için değil ekmek parası için yüzleri simsiyah olur.

Kil taşı ve kum taşı yan kayalar olup kömür, petrol ve doğal gaz aramada yararlanılırlar.

Hoşumuza giden kız veya kadın için taş gibi ya da taş bebek deriz. Sert dayanıklı kişiler içinde taş gibi deriz. Erkekler içinde taş fırın erkeği deriz ki, son yıllarda bu deyim yaygın olarak kullanılıyor. Taş fırın erkekleri her zaman taş yürekli degildirler...

Taşın suyunu çıkarırlar(!) ve de ekmeklerini de taştan çıkararak tiplerdendirler. Ve de çalışkan olup diğerlerine taş çıkarırlar.

Bakır cevherlerinin topraktan çıkarıldığını ima etmek için bakır taşı deyimi kullanılır.

Saraylar, salonlar, sütunlar, heykeller, kalorifer peteği üstünde ve hatta kapı eşliğinde inşaatların gözde yapı malzemesi halkın tabiri ile mermer taşı kullanılır, yani bildiğimiz mermeri...

Bayrağımızı Ay'a götürüp getiren Apollo uzay gemisi ile getirilen Ay Taşını görmek için MTA Müze'sine gitmek gerekir.

Kişiye yoldan çıkararak Adana'nın yolları taştan ama, nasıl bir taş olduğunu bilmiyorum, ya siz..?

Hayvanların su içtiği yalak taşı ve yalandığı yalama taşı köy romanlarında geçerken sıkça hayvanlar konu olduğunda..!

Osman Paşa'nın Plevne'den çıkmamak için kılıcı ile vurduğu ve baştan başa yarılan taşı ne kimse biliyor, ne de kimse merak ediyor. Edenler olursa Osmanlı Arşivlerini araştırırsınlar artık...

Kayaların oyularak inşa edildiği Sümella Manastırı yakınında geçen Maçka yollarının taşlı olup olmadığını bir görev sırasında o civardan geçerken gördüm. Gerçektende dikdörtgen kesilmiş siyah renkli taşlarla kaplı bir yol...

Artık badeler içine konulmak için taştan oyulan fincanları bulmak zor, birkaç istisna hariç... Bu fincanların yerini seramik ve cam olanları aldığı için bayağı bir moral bozukluğu vardır onları imal edenler için.

Güttenberg'e şükretmek gerekir ki, kitaplarımız artık taş baskı olmayıp, matbaada basılmaktadır. O zamandan beri kitap okuma hala devam etmekte... Ama İnternet mertliği biraz bozmuştur hani...

45'lik plak, LP, kaset hatta günümüzdeki MP3'lerden önce insanlar müzik ihtiyaçlarını taş plak dinleyerek gideriyorlardı.

Sabır taşının çatlatmamak için laf anlamayan kişiye taş kafalı deriz arkasından etekte taşı tutarak... Bazen de yüzüne yürü taş arabası deriz. İşte o zaman taş tutulur ve taşlanır ve de taşlar havada uçuşur... Artık kim kazanırsa sonunda... İşte bu sırada yuvarlanan taş suya yakın bir ortamda değilse yosun tutmaz. Yuvarlanan taşın yosun tutmaması işinde sebat etmeyenler için çok kullanılır. Ha bir de şairlerin birbirini taşlaması vardır gönül kırmadan. Özel araçlarla Taşlanarak metal, cam ve seramik yüzeylerdeki pürüzler giderilir daha güzel görünsünler diye...

Aslantaş ve kösetaş taşın aslan ya da köse olduğu anlamında değildir. Tektaş ise taşın yalnızlığının ifadesidir bir süre adada yalnız kala Robinson gibi...

Çözemediğimiz karmaşık durum için ayıkla pirincin taşını deriz. Pirinci değilde bulguru Anadolu insanı daha çok sever buğdayı taş dibekte döverek elde ettiği... Sonra siyah ocak taşı üzerine konulan kara kazanda bulgur pilav pişirilir bol domatesli yanında soğan, ayran ve taş tekne, unu değirmen taşında öğüterek elde edilen, yoğurduğu hamur ile pişirilen lavaş ekmeği ile... Pilav pişmeden önce acıkanlar midelerini taşlarlar aparatif yiyecekler ile... Ha birde başka bir değirmen taşı var ki, ömrümüzü şu ya da bu işlerle uğraşarak öğüttüğümüz...

Eskilerden kalma taş medrese veya taş mektep yakınında taş hamam da bulunur insanlar göbek taşında rahatlasın diye. Ne de güzel olur göbek taşında bir süre dinlenmek..! Türk ve Fin hamamları bu yönden çok meşhurdur...

Eskiden kalma bazı binalara duvar taşından taş ustasının ördüğü taş duvarı geçerek girilir devasa kapıları ile. İşte devasa kapısı olmayan basit şekilde örülmüş bir duvar önünde her akşam benim gelişimi "duvarda bekleyen sevdiğim" gözlerdi ileride bana mutluluk verecek ve adı S. olan Eğer bina çok katlı ise taş merdivenleri çıkarak üst katlara ulaşılır. Şairin şiirinde ağır ağır çıkmayı dile getirdiği merdivenler acaba taştan mı? Şair bu gün yaşasa da ona sorsak..! Sorsak ta sormasak ta şaire o merdiven maddesel bir şey olmayıp ömrümüzün gittikçe azaldığını anlatıyor bana göre..!

ALTINA HÜCUM DEVRİ

19. yüzyılda Avustralya'da ve Amerika Birleşik Devletleri, Kaliforniya'da altının bulunması çok sayıda insanın umutlarını körükleyerek onları altın arayışına yöneltti.

ALTIN DAMARI
Altın, kuvars damarlarında bulunabilir ve bazen zengin tabakalar oluşturur. Altın, cevher kırılarak çıkarılır ve zenginleştirilen kısım ergitilir.

Kayrak taşı, granit taşı gibi yapı ve kaplama taşıdır. Taşlar mozaik taşı yapılacaksa taş kırma makinelerinde, yani kırıcılarda boyutları küçültülür. Türkiye'yi oluşturan toplum böyle mozaik taşlarından oluşmuş gibi... Böylece bir anlamda kırma taş elde edilir. Kırma taşlar satılması için parça parça yığılır ise dökme taş adını alır. Bu şekilde boyutu küçültülerek kullanılan taşta örnek alçı taşıdır. Tavanları süsleyen kartonpiyer, seramik eşya yapımı, kırıkçıkta vb yerlerde kullanılır.

Sarımsağı taş havanda dövülen Taşköprü İlçesi'nde taş ocağından üretilmiş, kesilerek üretilen kesme taş yani kemer taşından örülerek yapılmış taş kemeri olan taş köprü vardır her halde..? Taş köprü'nün altından akan sular sahil oluşturduğunda eğer ırmak çok azgın ise kayık ve teknelerin yanaşması için taş iskele yapılır. Son yıllarda her türlü sulu artık taş olukla derelere atılmakta ve dereler kirletilmektedir. Deniz ve göllerde öyle değil mi? Taş oluk, taş pınarda suyun daha düzgün akmasını sağlar. Taş Oluk ayrıca şirin bir turistik yerdir. Taş oluktan tek katlı binaların üstünde biriken yağmur ve kar suları yere akar.

Her nedense kadınlar daha da güzelleşmek için cevahir ya da mücevher taşı ve

ya süs taşı bezeli takılar kullanırlar sanki güzel değillermiş gibi..! Ve de bunun için yeryüzüne Adem'den sonra gelerek... Parmaklarına ise zümrüt, elmas, pırlanta, yakut, opal vb süs taşlarının yerleştirildiği yüzükler takarlar ki, adı geçen süs taşları yüzük taşı adını da almıştır. Son yıllarda kuvars, bazalt, kalsedon gibi taşların vücuttan elektriği aldığı iddiası ile stres taşı olarak yaygınlaşmışlardır. En çok kadınlar dileklerinin olması için dilek taşı taşınlar yanlarında. Dilek taşı çok ta güzel bir şarkının adıdır da.

Birisine kızdığımız dışında kimseye "Başına taş düşsün!" diye beddua edemeyiz istesek de... Beddua düşünürken bakarsınız başımıza gökten taş yağar gökten... Bırakalım beddua etmeyi, biraz önce iyi dilekler için dilek taşından bahsettik mutluluk versin dünya aleme diye...

Ülkeler arasında sınırı belirtmek için sınır ya da hudut taşı dikilir. Çok eskiden ülkemizde kara yollarında metal plakalardan önce kilometre taşı kullanılmakta idi. Kilometre taşı bazıları için işe başlama noktasıdır ve ömrümüz biterken de tek tek kilometre taşlarını tüketiriz...

Sağlığı yerinde olmayanlar ile hekimlerimiz aslı taş olmayan safra kesesi, böbrek ve diş taşlarını çok iyi bilirler. Okey taşı, domino taşı bu oyunları seven hekimlerimiz ve tüm diğer oyunu sevenlerce bildiği gibi kahve önünden geçenlerce de görülürler zaman zaman ve de bilinirler... Bir de ışık vurunca renk renk ışıldayan avize taşlarını anmasak olmaz... Bakarsınız tek tek avizeden düşerler camdan imal edildiklerini unutarak... Bunlar doğal taş değildirler. Bazı doğal olmayan taşlar sert maddeden yapılır ve granit, bazalt vb doğal taşların taklitleridir.

Ya işte böyle, ömrü boyunca taş toprak işleri ile uğraşan, taşta duyduğu sevgi ile taş taş derken bir gün son yolculuğa çıkmadan önce yıkanmak ve kefenlenmek için musalla taşına yatar. Nihayet gömüldüğü yer çeşitleri olan mezar taşı ile çevrilir... Başına da kendisi ile ilgili her şey ve dua yazılan baş taşı dikilir, SON TAŞ olarak..!

Resimler: TÜBİTAK, Taşların Dünyası

